

POLITICAL sciences

FEATURES OF ARAB POLITICAL DISCOURSE

Gurbanov E.

PhD Researcher at the Institute of Oriental Studies named after acad. Z.M. Bunyadov, Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS)
orcid. 0009-0004-3672-7890

ƏRƏB SİYASİ DİSKURSUNUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Qurbanov E.A.

AMEA akad. Z.M. Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun dissertantı
orcid. 0009-0004-3672-7890
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16987407>

Abstract

The article deals with the features of Arab political discourse. The article examines the speeches of politicians in various political situations. The aim of the article is to investigate the features of Arab political discourse through the speeches of politicians and identify the most striking characteristics of this discourse.

Xülasə

Məqalə Ərəb siyasi diskursunun xüsusiyyətlərinə həsr olunmuşdur. Məqlədə siyasətçilərin müxtəlif siyasi vəziyyətlərdəki nitqləri tədqiq edilmişdir. Məqalənin məqsədi, Ərəb siyasi diskursunun xüsusiyyətlərini siyasətçilərin nitqləri vasitəsilə araşdırmaq və bu diskursun ən diqqətçəkən xüsusiyyətlərini müəyyən etməkdir.

Keywords: political discourse, discourse, repetition, code-switching, nationalism.

Açar sözlər: siyasi diskurs, diskurs, təkrarlanma, kod keçidi, milliyyətçilik

Giriş

Diskurs məfhumu dilçiliyin qrammatik xüsusiyyətlərindən kənara çıxaraq onun funksional xüsusiyyətlərinə önəm verərək dilin cəmiyyətdə insanlar arasında necə istifadə edildiyinə diqqət yetirir. Ən bəsit formada desək, diskursu “istifadə olunan dil” kimi adlandırmaq olar. [4, s.1]

Diskurs sözünün ərəbcə mənası, (خطب) kökündən törəyən (خطاب) kəliməsinin izahında “həll olunmamış bir məsələni və ya problemi aydınlaşdırmaq və açıq-aydın bir hökm kimi xidmət edən nitq” olaraq qeyd edilmişdir. [9]

Bu mənada, diskurs yalnız sadə bir ünsiyyət vasitəsi deyil, eyni zamanda bir məsələni, ideyanı və ya problemi izah edən, dinləyicilərə təsir göstərən və onları yönləndirən bir təhlil və ya nitq formasıdır. Diskurs bu baxımdan həm məntiqi, həm də sosial kontekstdə mühüm bir rol oynayır. Əhməd Əl-Mütəvəkkil diskursun tərifini belə ifadə etmişdir:

“Öz-özünə mövcud olan kommunikativ vahidi təşkil edən hər hansı şifahi/yazılı nitq diskurs hesab edilir.” [8, s.24]

Dünyada əllidən çox Ərəb dövlətinin olması və hər birinin də öz milli dili olmasına baxmayaraq, Qurani Kərimin dili klassik Ərəb dili (fusha) olduğu üçün bütün rəsmi sənədlər, siyasi nitqlər və media xəbərləri bu dildə istifadə edilir. Qurani Kərimin nazil olduğu zamandan bəri demək olar ki, bu dil dəyişikliyə uğramamışdır (bəzi müasir terminlərin bu dilə daxil olması istisna olmaqla). [5, s.2-3]

Ərəb dövlətlərinin siyasətçiləri və kütləvi informasiya vasitələri, əsasən vahid bir ədəbi dildən istifadə etsələr də, hər birinin siyasi quruluşları eyni deyildir. Bəzi Ərəb ölkələri ənənəvi krallıq sistemində idarə olunmasına baxmayaraq, bir çox ərəb ölkələri

“Ərəb baharı” adlanan inqilabi mərhələlərdən keçmiş və dövlət idarəetmə sistemlərində dəyişikliklər baş vermişdir. Bu kimi siyasi məsələlər, adət - ənənə fərqləri, regiondakı münaqişələrin bəzi ərəb ölkələrinə təsiri, müharibə zonasına yaxınlıq və ya müharibədə iştirak etmələri, siyasi diskursun yeni bir forma almasına səbəb olmuşdur. Bu səbəblərdən dolayı, siyasi sistemində heç bir dəyişiklik olmayan bəzi ərəb ölkələrinin siyasi diskursunda belə əvvəlkindən fərqli dəyişikliklər müşahidə olunur.

Bu dilin qədim tarixə malik olması, az dəyişikliyə uğraması və geniş coğrafiyada, fərqli mədəniyyətlərdə rəsmi dil kimi istifadə edilməsi səbəbindən, bu dildəki siyasi diskurs digər dillərdəki siyasi diskurslardan fərqlənir.

Ədəbiyyat icmal

Ərəb siyasi diskursunun xüsusiyyətləri müxtəlif mənbələrə və siyasətçilərin nitqlərindən verilən nümunələrə əsasən həm lingvistik həm də ideoloji baxımdan izah edilmişdir. Ərəb siyasi diskursu xüsusiyyətinə görə digər diskurslardan fərqləndiyi üçün bir çox tədqiqatçılar müqayisəli şəkildə araşdırmışlar. Bu tədqiqatçılardan biri olan Asma Alduhaim (2019) Ərəb siyasi diskursunun xüsusiyyətini tədqiq edərkən İngilis dilli siyasi diskursla müqayisə edərək izah etməyə çalışmışdır.

Ərəb siyasi diskursunun bəzi özünə xas olan terminləri var ki, buna toxunanlardan biri Watanabe Shokudur (2020). O, Ərəb siyasi liderlərinin nitqinin ideoloji və milliyyətçilik tərəflərinə toxunaraq “qavmiyyə” və “vətəniyyə” terminlərinin bu diskursda işlənmə formalarını qeyd etmişdir.

Ərəb ləhcələri xüsusilə, emosional əlaqə üçün siyasi diskursda əhəmiyyətli rola malikdir. Ryan Zahar (2018) diglosiyanın Ərəb dilçiliyində əhəmiyyətindən

və işlənmə formalarından bəhs edərkən siyasətçilərin bunlardan hansı məqsədlə faydalandıqlarını izah etməyə çalışdır.

Ərəb siyasətçilər demək olar ki, bir çox nitqlərində Qurani Kərimdən və hədislərdən istinad gətirirlər. Bu sahəyə toxunan Reema İbrahim Al Hawamdeh və Mahmoud Ali Qudah (2024) dini istinadların Ərəb siyasi diskursundakı əhəmiyyətlərindən bəhs etmişlər.

Ərəb siyasi diskursunda əvəzliliklərin funksional rolu

Ərəb siyasi diskursunun ən nəzərə çarpan xüsusiyyəti onun klassik Ərəb dilində (fushada) istifadə edilməsidir. Ərəb ölkələri ədəbi dildən rəsmi yerlərdə istifadə etsələr də, onlar öz aralarında özlərinə məxsus ləhcələrdə danışırlar. Hətta bəzən bir ərəb, başqa bir ölkədən olan ərəbin ləhcəsini başa düşmür və ya başa düşməkdə çətinlik çəkir.

Bu diskursun digər dillərdəki siyasi diskurslardan fərqlənən əsas cəhətlərindən biri əvəzliliklərin xüsusi roludur. Xüsusilə şəxs əvəzlilikləri, cins və say (ikilik) kimi xüsusiyyətlər, ərəb dilindəki siyasi diskursu digər diskurslardan fərqləndirir.

Ərəb dilindəki əvəzliliklər cümlədə işlənərkən görünməz ola bilərlər, lakin semantik funksiyaları hər zaman yerində qalır. Məsələn, Səudiyyə Ərəbistanı kralı Salman bin Abdul Aziz, öz xalqına və tərəfdaşlarına müraciət edərkən əvəzliliklərdən istifadə etməyi üstün tutmuşdur. Bu, ərəb dilindəki əvəzliliklərin funksional rolunu və onların mesajın dəqiq çatdırılmasındakı əhəmiyyətini vurğulayır. Buna misal olaraq,

(مسؤليتنا - شعوبنا - ديننا - اخواننا) (məsuliyyətimiz - xalqımız- dinimiz - qardaşlarımız).

kimi bir çox nümunələr göstərə bilərik. Lakin düşmənlərinə isə birbaşa olaraq

(النظام الاراني والجماعت و التنظيمات التابعة له) (İran rejimi və ona bağlı olan təşkilatlar) ifadəsini istifadə etmiş, ya da dolaylı şəkildə

(قوا الشر والتطرف أيا كان مصدرها - بعض المنتسبين) (şər və ifrat qüvvələrinin mənbəyi nə olursa olsun - İslama mənsub olan bəzi insanlardır) kimi müracət etməyə üstünlük vermişdir. [7, s.91]

Əvəzliliklər, siyasi diskursda yalnız ünsiyyətin qurulmasında deyil, həm də dinləyicilərin və ya izləyicilərin psixoloji təsirini artırmaqda mühüm rol oynayır. Ərəb dilli siyasi diskursda, şəxs əvəzlilikləri vasitəsilə lider həm özünü, həm də xalqı və ya milləti necə təmsil etdiyini göstərmək mümkündür. Bu, liderin öz mövqeyini gücləndirmək və insanlarla emosional bağ qurmaq üçün istifadə etdiyi güclü bir vasitədir. Məsələn, ərəb siyasətçilərindən H. Mübarək (səbiq Misir prezidenti) nitqində 84 dəfə “mən”, 43 dəfə “biz” əvəzliyini işlədib. H. Mübarək, özünün fərdi və güclü mövqeyini təqdim edərək, şəxsi məsuliyyətini göstərmək və lider olaraq öz yerini təsdiq etmək istəmişdir.

Başqa bir Ərəb siyasətçi, səbiq Livya prezidenti M. Qəddafi, Livyada mövcud olan müxtəlif qəbilələrə yaxınlıq göstərmək üçün “biz” əvəzliyini (135 dəfə), “mən” (105 dəfə) əvəzliyindən daha çox işlətməmişdir. “Biz” əvəzliyini çox işlətməklə, o, xalqı sanki birləşdirir və özünü ümumi məqsədlər üçün mübarizə aparan bir lider kimi təqdim edirdi. [2, s.152]

Qeyd olunan siyasətçilərin nitqlərində əvəzliliklərin roluna diqqət yetirsək, görürük ki, əvəzliliklər birlik yaratmaq, liderliyi nümayiş etdirmək, mövqeyi gücləndirmək və xalqa yaxınlaşmaq məqsədilə istifadə oluna bilər. Ümumilikdə, əvəzliliklər siyasi arenada qrammatik bir element olmaqla yanaşı, həm də siyasi xadimlərin siyasət aləmində öz siyasi ideologiyalarını nümayiş etdirdikləri bir alətdir.

Ərəb siyasi diskursunda təkrarlama

Ərəb siyasi diskursunun özünə xas olan xüsusiyyətlərindən biri də təkrarlanmadır. Ərəb linqvistikasında təkrarlanmanın tarixi dərin köklərə dayanır və hətta İslamdan əvvəlki dövrlərə qədər gedib çıxır. Natiqlər təkrarı bədii ifadəliliyi, əhəmgdarlığı və gözəlliliyi artırmaq, eyni zamanda inandırıcılığı gücləndirmək üçün bir vasitə kimi istifadə etmişlər. Tarixə nəzər salsaq, təkrarlanmanın üslubi, didaktik, emosional və ritorik məqsədlərlə daha çox istifadə edildiyini görürük.

Təkrarlanma dilin müxtəlif səviyyələrində – fonoloji, morfoloji, leksik, sintaktik və semantik - özünü göstərərək bir neçə mühüm funksiyaları yerinə yetirir. Bu fenomenin istifadə edilməsi dilin təsir gücünü artırmaq və dinləyicinin diqqətini cəlb etmək məqsədini güdür. Təkrarlanma vasitəsilə fikirlər vurğulanır, emosiyalar oyadılır və mesajın effektivliyi artır. Ərəb dilli şəxslər təkrarlanmanın estetik və ritorik xüsusiyyətlərini yüksək dəyərləndirərlər və bəzi qeyri Ərəb dilli şəxslər bunu lüzumsuz hesab edirlər. Onlar, təkrarlanan sözlərin nitqin təkrarlayıcı və monoton olmasına səbəb olduğunu düşünürlər. Bəzi alimlər isə qeyd edirlər ki, Ərəblər mənanı daha da gücləndirmək məqsədilə sinonim və yaxın mənalı sözlərə də müraciət edirlər. Bu, həm dilin zənginliyini göstərir, həm də fikrin daha aydın və vurğulu şəkildə çatdırılmasını təmin edir.

Bütün bu səbəblər siyasi nitqlərdə təkrarlamanın əvəzsiz rolunu ortaya qoyur. Məsələn, 2011-ci ildə etdiyi nitqlərində Ərəb siyasi liderlərindən H. Mübarək, emosiyaları oyandırmaq və nitqinin mənasını gücləndirmək məqsədilə

الاخوة المواطن (hərmətli həmvətənlər) ifadəsini dəfələrlə təkrarlamışdır. Bu ritorik texnika vasitəsilə geniş auditoriyalarda mövzuların diqqətə çatdırılması və ritmik bir strukturun yaradılması daha effektiv olur. Təkrarlama, nitqin təsirini artırmaqla yanaşı, dinləyicilərin diqqətini mövzunun əsas məqamlarına yönəldir və nitqin strukturunu daha aydın və yadda qalan edir.

Qarşı tərəfi qorxudaraq müəyyən fikirləri zorla qəbul etdirmək məqsədilə bu üsuldən istifadə edilir. Məsələn; M. Qəddafinin məşhur çıxışlarından birində, o,

“شبر شبر، بيت بيت، دار دار، زنقه زنقه، فرد فرد”

(qarış - qarış, ev - ev, otaq - otaq, küçə -küçə, adam – adam) ifadələrini

xüsusi qaydada təkrarlayaraq etirazçılara qarşı hədə-qorxu gəlmiş və qərarında qətiyyətli olduğunu qeyd etmişdir [2, s.152-153]. Bu təkrarlamaqla M.Qəddafi, öz mövqeyini təsdiq etmək və hər hansı bir müqavimətə qarşı əzmkarlığını nümayiş etdirmək məqsədini güdmüşdür.

Siyasi diskursda inandırma sahəsində təkrarlama, mətnlərə strategiya ilə təqdim olunduqda daha da təsirli olur. Buna misal olaraq, H. Nəsrullahın 22 Sentyabr 2006- cı il tarixli çıxışında, o,

”لتقتل من تشاء تأسر من تشاء و تقصف كيفما تشاء تسلب“
”ارضنا و ميانا“

(Ona görə də istədiyini öldürə, istədiyini tuta, istədiyini bombalaya, torpağımızı və sularımızı talaya bilər)

ifadələrini Quran strukturunda təqdim edərək inandırma strategiyasını daha da gücləndirməyə çalışmışdır [6, s.9-10]. Bu texnika, dinamik bir ritmik quruluş yaradaraq, mesajın təsirini artırmış və dinləyicilərin diqqətini daha da cəlb etmişdir.

Qeyd olunan siyasi xadimlərin nitqlərindəki təkrarlara nəzər salsaq, görürük ki, qədim zamanlardan bəri istifadə olunan təkrarlanma, Ərəb siyasi diskursunda bədii ifadəliliyi zənginləşdirmək, nitqi vurğulamaq, auditoriyanı inandırmaq, emosionalarda dəyişiklik yaratmaq, diqqətləri müəyyən bir hədəfə yönəltmək, qarşı tərəfi qorxutmaq və təhdid etmək məqsədilə istifadə olunan mühüm bir vasitədir. Bunlarla yanaşı, təkrarlanma həm də ritorik bir vasitədir.

Ərəb siyasi diskursunda dini istinadların xüsusiyyəti

Müqəddəs Qurani Kərimin Ərəb əsilli peyğəmbərə (s. a.s) ərəb dilində nazil olması, bu din ətrafında xilafətin qurulması və xilafətin uzun müddət ərzində üç qitəni əhatə etməsi, Ərəb siyasi diskursunda dini istinadların əvəzsiz rolunu təmin etmişdir. Müasir dövrdə xilafət sistemi olmasa da, hazırda əlildən çox Ərəb dövlətləri krallıq və digər idarəetmə sistemləri ilə fəaliyyət göstərir. Bununla yanaşı, dini dövlət adını alan və ya almayan Ərəb dövlətlərinin siyasi xadimlərinin nitqində dini istinadların mövcudluğu daim əhəmiyyətli bir yer tutur. Bu, dini və mədəni irsin siyasi dil və ritorikada güclü təsirini göstərir.

Ərəb dilindəki dini və ideoloji istinadlar, xüsusən Qurani Kərimin dilindən istifadə edilməsi, nətiqlərin ictimaiyyəti manipulasiya etməsi və gizli siyasi məqsədlərə çatması üçün vacib bir vasitədir. Bu istinadlar, nətiqlərə dini və ideoloji gücü öz xeyrinə istifadə edərək daha geniş bir təsir dairəsi yaratmağa imkan verir.

Inandırma strategiyası siyasi diskursda mühüm bir yer tutur. Bir çox siyasi liderlər kimi, Ərəb siyasi liderləri də bu strategiyayı həyata keçirmək üçün Aristotelin Pafos, Ethos və Logos üsullarından faydalanırlar. Ərəb siyasi liderlərinin inandırma strategiyası, dini və mədəni istinadlarla daha da gücləndirilir. Onlar, Qurani - Kərimdən ayələrə, Hz. Məhəmmədin (s.a.s) hədislərinə və həmçinin hikmətli atalar sözlərinə tez-tez müraciət edirlər. Bu istinadlar, liderin dini və mədəni əsaslardan güc alaraq xalqın etibarını qazanmasına və daha geniş kütləyə təsir etməsinə imkan verir. Bu yanaşma, onların mesajlarını yalnız rəsmi və məntiqi deyil, həm də emosional və dini baxımdan təsirli edir. [3, s.86-87]

Banqladeşin qurucularından olan Muhəmməd Ənvər Sədad, siyasi nitqlərində

” ان شاء الله “ / ” بمشيئة الرب “ (Allah c.c. istərsə) kəlimələrindən tez - tez istifadə etməsi ilə diqqəti cəlb

edirdi. 1977- ci il 5 fevral tarixindəki çıxışında isə, Qurani Kərimin ayələrindən istifadə edərək moizə xarakterli bir nitq təqdim etmişdir. Bu cür dini istinadlar, onların mesajlarını daha inandırıcı və qəbul edilə bilən edərək, dinləyicilər üzərində emosional və inandırma təsiri yaratmışdır.

İordaniya kralı Hüseyn bin Talal da, siyasi nitqlərində Qurani-Kərimdən, Hədislərdən və İslam tarixindən dəfələrlə istinad gətirmişdir. Hətta öz ölümünü hiss etdiyi bir dövrdə, bu dini istinadlardan istifadə edərək, aşağıdakı Qurani -Kərim ayəsini qeyd etmişdir:

”الحياة والموت بيد الله سبحانه " فإذا جاء أجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون“

(Ölüm və həyat Allahın əlindədir, “əcəlləri gəldiyi zaman bircə saat nə gecikər, nə də irəli gedərlər. Araf 7 / 34”)

Hər iki liderin dini istinadlardan istifadəsi, onların siyasi mesajlarını daha təsirli etmək və dini bir bazaya dayanan legitimlik əldə etmək məqsədini güdürdü. [2, s.154]

Göstərilən məlumatlara əsaslanaraq, deyə bilərik ki, dini istinadlara müraciət, xüsusilə Qurani-Kərim və hədislərdən istifadə, emosionaları manipulasiya etmək üçün mühüm bir vasitə ola bilər. Ərəb siyasi xadimlərin nitqlərindəki nümunələr göstərir ki, dini istinadlar yalnız emosionalara təsir etməklə kifayətlənmir, eyni zamanda inandırma və legitimlik kimi mühüm strateji məqsədlərə xidmət edən təsirli bir alət olaraq istifadə olunur.

Siyasi diskursda kod keçidi

Diqləsiya, iki və ya daha çox dil və ya dil forması arasında fərqli istifadənin mövcud olduğu vəziyyətdir və bu fenomeni istifadə edən xalqlardan biridə Ərəb xalqıdır. Ərəb dili, rəsmi mətnlərdə, dövlət işlərində, müəssisələrdə və nitqlərdə fushadan (ədəbi dil) istifadə edilərkən, gündəlik həyatda, ailədə və qeyri-rəsmi mühitlərdə isə müxtəlif ləhcələrə üstünlük verilir. Diglosiya anlayışını izah edərkən, dilin iki səviyyəyə bölündüyünü görürük: yuxarı səviyyə, yəni fusha (ədəbi dil), və aşağı səviyyə, yəni ləhcələr. . Bu yanaşmaya görə fusha (ədəbi dil) yuxarı səviyyə, ləhcə isə aşağı səviyyə olaraq qəbul edilir. Qurani-Kərim fushada nazil olduğu üçün, bəzi ləhcələr zamanla, təxminən 1400 il ərzində, müəyyən dəyişikliyə uğrayaraq fushaya daha yaxın bir vəziyyətə gəlmişdir. Bu inkişaf, dilin dinamik təbiətini və mədəniyyətin dilə təsirini göstərir.

Ərəb xalqları arasında diqləsiyanın mövcud olması səbəbindən, Ərəb siyasətçiləri siyasi diskurslarında kod dəyişimindən geniş şəkildə istifadə edirlər. Ən çox kod dəyişimindən istifadə edən Ərəb liderlərindən biri Misir prezidenti Camal Abdel Nasserdir. Camal Abdel Nasserin nitqinə nəzər salsaq, görürük ki, geniş Ərəb auditoriyasına müraciət edərkən fushadan istifadə edirdisə, Misir xalqına müraciəti zamanı isə ləhcədən istifadəyə üstünlük verirdi. [10]

Məsələn, Tunis prezidenti Zine - Əl Abidin – ibni – Ali, nitqində kod dəyişməsi edərək fərqli ləhcə və ədəbi dilin birləşməsinə nümayiş etdirir. Nitqinin əvvəlində;

”العنف ما هوش متاعنا ولا هو من سلوكنا“

(Zorakılıq heç vaxt adətlərimizin və ya davranışımızın bir hissəsi olmayıb)

cümləsini ləhcə ilə söyləyir, bu da onun xalqına yaxınlıq hissi yaratmaq məqsədini güdür. Ləhcə ilə danışmaq, daha çox yerli əhali ilə əlaqə qurmağa və onları daha yaxşı anlamağa xidmət edir. Cümlənin davamında isə;

حتى نفرق بين هذه العصابات و المجموعات من المنحرفين

(Bu dəstələri və cinayətkar qrupları təcrid edənə qədər...) ifadəsini

ərəb ədəbi dilində tamamlayır. Ədəbi dil, daha rəsmi və ciddi bir ifadə formasıdır, bu da onun mesajını gücləndirir və daha geniş auditoriyaya yönəldir. [2, s.154]

Verilən məlumatlardan görünür ki, Ərəb cəmiyyətində diqosiyanın geniş yayılması, siyasətçilərin fərqli auditoriyalarla qarşılaşması və xalqın sevgisini qazanmaq istəyi, kod dəyişimindən istifadəni qaçılmaz edir. Hətta təqdim olunan nümunədən də göründüyü kimi, bir siyasətçi, dediyi cümlənin əvvəlini ləhcə ilə başlasa da, davamını fusha (ədəbi dil) ilə tamamlayır. Bu kod dəyişimi, Ərəb siyasi diskursunda kifayət qədər mühüm rol oynadığını bariz şəkildə nümayiş etdirir, çünki o, həm yerli əhali ilə emosional əlaqəni gücləndirir, həm də daha geniş auditoriyaya daha rəsmi və ciddi bir mesaj çatdırır. Bu yanaşma, siyasətçilərin nitqlərində müxtəlif auditoriyalara uyğunlaşmaq və onların etibarını qazanmaq məqsədini güdür.

Ərəb milliyyətçiliyi və siyasi diskursda "Qavmiyyə" və "Vataniyyə" terminləri

Ərəblər müxtəlif regionlarda yaşasalarda vahid din və dil birliyi hər zaman onları milli və siyasi birliyə cəlb etmişdir. Buna təkan verən XIX əsrdə baş vermiş Nəhda intibah hərəkatı olmuşdur. Milliyyətçi olan Misir prezidenti Camal Abdul Nasir (1956-1970) kimi siyasətçilər ərəb dövlətlərinin birliyi təmin etmək üçün Ərəb dövlətlərini əhatə edən Birləşmiş Ərəb Rebspublikasını yaratmışlar (1958) . Hətta, sosial medianın inkişafı 2011 -ci ildə "Ərəb Baharı" adlı milliyyətçi hərəkatlara da səbəb olmuşdur.

Ərəblərdə olan milliyyətçilik sevgisi Qərb alimlərini ərəb milliyyətçiliyi üzrə araşdırmalara sövq etmişdir. Bu araşdırmalarda Ərəb siyasi diskursunda diqqət çəkən məqamlardan biri Ərəb siyasətçilərinin istifadə etdiyi "qavmiyyə" və "vataniyyə" ifadələridir. Burada "qavmiyyə" ifadəsi böyük Ərəb topluluğunu mənasını verərkən "vataniyyə" termini isə bu topluluğun bir hissəsi mənasını verirdi [11]

Camal Abdul Nasir kimi siyasiçilərlə yanaşı Ərəb milliyyətçiliyinin qabaqcıl ziyahılarından olan Sati'al Husri kimi şəxslər də hər zaman Ərəb dilli xalqların birliyinin önəmini xüsusi ilə vurğulamış və bunun üçün edilməli olan şeyləri hər zaman Ərəb xalqının diqqətinə çatdırmışdır. [1, s.1-2]

Göründüyü kimi, vahid dil və din birliyi əsasında formalaşan müxtəlif Ərəb xalqları, fərqli zamanlarda və şəraitlərdə siyasi dirçəlişə və milli birliyə nail olmaq üçün əllərindən gələni etmişlər. Xüsusilə, Nəhda (intibah) hərəkatı ilə başlayan Ərəb dövlətləri birliyi və

bununla güclənən milliyyətçilik ideologiyası, 2011- ci ildə Ərəb Bahrı hadisələrində də özünü göstərmişdir. Bütün bu fəaliyyətlərlə yanaşı, Ərəb milliyyətçiliyinin Ərəb siyasi kontekstinə gətirdiyi "qavmiyyə" və "vataniyyə" terminləri, Ərəb kimliyini həm ümumi, həm də lokal səviyyədə təhlil etməyə imkan vermişdir.

Nəticə

Dil baxımından zəngin, mədəniyyət və ideologiya baxımından çox şaxəli olan Ərəb siyasi diskursu bir çox mərhələlərdən keçmişdir. Regionların müxtəlifliyi, fərqli dövlət idarəetmə sistemləri, Ərəb xalqlarının fərqli və oxşar düşüncə tərzləri, dini inancları, vətənpərvərlik hissləri və emosiyaları, Ərəb dilli siyasi diskursun xüsusiyyətlərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmişdir. Bu təsirlər, Ərəb siyasi diskursunun formalaşmasında və inkişafında əhəmiyyətli rol oynamış, müxtəlif ideoloji və mədəni axınların birləşməsi ilə diskursun zəngin və mürəkkəb xarakterini ortaya qoymuşdur.

Ədəbiyyat:

1. Adeed Dawisha. *Arab Nationalism in the Twentieth Century: From Triumph to Despair*, Princeton: Princeton University Press, 2016.

2. Asmaa Alduhaim. "A comparative study of political discourse features in English and Arabic." *International Journal of English Linguistics* 9(6), 2019. - p. 148-159.

3. Reema Ibrahim Al Hawamdeh., Mahmoud Ali Qudah. "The Strategies of Persuasion in Political Discourse: A Comparative Analysis of the Political Speeches of Arab and Non-Arab Leaders During Covid-19 Pandemic." *Jordanian Educational Journal* 9(2), 2024. p. 79-95.

4. Gillian Brown., George Yule. *Discourse analysis*. Cambridge university press. 288, 1983.

5. Haeri N. *Sacred language, ordinary people: Dilemmas of culture and politics in Egypt*. New York: Palgrave Macmillan. 184, 2003.

6. El Mustapha Lahlali. "Repetition and ideology in Nasrallah's political speeches." *Arab Media & Society* 15, 2012. p.1-13.

7. Youssef Sameh Salah., Mohammed A. Albarakati. "Features of Arabic and English use of self and other-presentation in political discourse." *International Journal of Applied Linguistics and English Literature* 8(1), 2019. - p. 85-92.

8. احمد الموكل، (٢٠١٠)، الخطاب و خصائص اللغة العربية، دراسة في الوظيفة و البنية والنمط، دار الامان الرباط، ط ١ .

9. <https://www.almaany.com/>

10. Ryan Zohar. *Diglossia and politics in Arabic*. E-International Relations. Retrieved from, 2018. <https://www.e-ir.info/2018/03/29/diglossia-and-politics-in-arabic/>

11. Watanabe S. *Arab Nationalism and State Formation: The Maghrib Experiences*. IDE Research Bulletin, Retrieved from, 2020. <https://www.ide.go.jp/English/Publish/Reports/Rb/2019/2018240013.html>